

לב המזערים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזערים"

גיליון ק"פ

הלכות והליכות בעניין 'ערב פסח שחל בשבת'

יום חמישי – י"ב בניסן

תענית בכורות

בשנה זו מתענים הבכורים ביום חמישי

הטעם שאין מתענים בערב פסח כבכל שנה: לפי שהשנה זה חל בשבת ואי אפשר להתענות בשבת (עיין שו"ע תע"ב) לכן מקדימים את התענית (שו"ת מהרי"ל קנח).

הטעם שאין מתענים ביום שישי

לפי שאין מתענים לכתחילה תענית נדחה ביום שישי (מהרי"ל בשם הרוקח, תרומת הדשן קמ"ד רמ"א תע"ב, מג"א רמ"ז, משנ"ב תע"ס"ו).

סיום מסכת

המנהג לעשות סיום ביום ה', ויש הנוהגים: לעשות סיום ביום ו' (ברכת הפסח ו' א).

יש הנוהגים: לעשות את הסיום ביום ה' ואוכלים מהסיום ביום ו' (מקראי קודש פסח ח"ב סימן כ).

יש הנוהגים: לעשות סיום ביום חמישי וגם ביום ו' (אורחות איש מהגר"ק, אורחות רבינו ח"ב עמוד נז).

בדיקת חמץ

בודקים החמץ ביום חמישי ליל י"ג (שו"ע תמ"ד א), והטעם: לפי שבבית י"ד שהוא שבת אי אפשר לבדוק לפי שאסור לטלטל הנר בשבת (ב"י שם א), ועוד שאי אפשר לבדוק כראוי שמצוי שצריכים להזיז חפצי מוקצה בזמן הבדיקה (שערי ימי הפסח פרק ב' ע"פ שחל בשבת ד) ולבדוק ביום שישי ערב שבת אי אפשר לפי שצריך לבדוק לאור הנר (משנ"ב תמ"ד ס"ק ד).

ברכה: מברך על "ביעור חמץ" כמו בכל השנים (משנ"ב שם ס"ק א), אף על פי שבשאר השנים אין בודקים בברכה בליל י"ב (משנ"ב תלו"ס"ק ד), כיון שהשנה זה הזמן לכתחילה לכן מברך (עיין משנ"ב תמ"ד א בשם אחרונים).

ביטול: אחר הבדיקה מבטל את החמץ (משנ"ב תמ"ד ס"ק א) שלא מצא ושאינו ידוע באמירת "כל חמירא" המובא בסידורים, והטעם: שמא ישכח לבטלו למחר בשבת, ועוד שלא יבוא לטעות לשנה הבאה ולא יבטל אחר הבדיקה (עיין שו"ע תמ"ד א, משנ"ב שם א).

יום שישי – י"ג בניסן

שחרית: אין צריך להקדים ולמהר לתפילת שחרית כמו בכל שנה (עיין משנ"ב תכ"ס"ק יג בשם מהרי"ל), והטעם: לפי שאין נוהג בו איסור אכילת חמץ אחרי שליש היום כבכל השנים (חק לישראל י, סדר ער"פ שחל בשבת הגר"ח זונפלד ג, לוח א"י).

"מזמור לתודה" (תהילים ק) ו"למנצח" (שם כ): אומרים מזמורים אלו [בשונה מכל השנים שאין אומרים בער"פ (עיין שו"ע תכ"ס ב)] ואין לגזור בזה אטו שאר שנים (לוח א"י).

מנהג בני ספרד: שלא אומרים "למנצח", הטעם: ככל יום שאין אומרים בו תחנון (כה"ח קלא).

תחנון: אין אומרים תחנון כבכל חודש ניסן (שו"ע תכ"ס ב).

ביעור חמץ – שרפת חמץ

מבערים את החמץ בערב שבת קודם חצות (שו"ע תמ"ד ב) [אף שמוותר באכילת חמץ כל היום] והכוונה בתחילת שעה שישית (משנ"ב שם ס"ק ט), שעה לפני חצות (סדר ערב פסח שחל בשבת להגר"ח ג), והטעם: כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לבער אחר [זמן האיסור] חצות (שו"ע תמ"ד ב).

ואומר ה"יהי רצון" של שריפת חמץ ואין אומרים את הנוסח [של ביטול חמץ] "כל חמירא" כבכל שנה (מהרי"ל הלכות בדיקת חמץ), והטעם: כיון שלא יכול לומר דלא בערתי שיהי משייר חמץ לשבת ויאמר זאת בשבת (רמ"א תמ"ד ב).

מבערים את כל החמץ מלבד מזון ב' סעודות (שו"ע תמ"ד א): דהיינו לחם לב' סעודות וכן מאכלי חמץ לתינוקות ישייר רק כדי צורך מאכלם עד זמן האיסור (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ה).

הטעם שלא משירים מזון ג' סעודות: לפי שזמן סעודה שלישית אחר מנחה ואינו יכול לקיימה לאחר זמן הביעור באכילת חמץ (שו"ע תמ"ד א).

אכילת חמץ אחרי שריפת חמץ: אף אחר שריפת חמץ [ביום שישי] מותרים באכילת חמץ (חק לישראל דיני ערב פסח שחל בשבת יג).

יש שכתבו: שיש הנמנעים מלאכול חמץ מזמן הביעור עד הלילה, והטעם: כדי שלא יטעו לשנה הבאה, טעם אחר: שדייקו מלשון הש"ס (פסחים מט, א) שכתבו מבערים את הכל לפני השבת... ומשייר מזון ב' סעודות ואם היה מותר לאכול חמץ כל היום לא היה להם לתת שיעור לשיור, ולמעשה: הכל כמנהג המקום (ספר חקת הפסח הקצר).

שימור החמץ

צריך ליזהר להניח החמץ במקום המוצנע ושמוור (עיין שו"ע תל"ד א), ובתוך כלי מכוסה, והטעם: כדי שלא יגררו עכברים (סדר ער"פ שחל בשבת הגר"ח זונפלד ב).

שבת קודש – י"ד בניסן

סעודות שבת – מאכלי שבת

שבת שתי הלחם: יש שקוראים לשבת זו "שבת שתי הלחם", והטעם: מאחר שמשאירים בה שתי לחמים (כמבואר בשו"ע תמ"ד א) לשתי סעודות.

סוגי מאכלים

אין מבשלים לשבת זו דיסא וכיוצא בזה (שו"ע תמ"ד ג), [פשטידא - קוגל וכן מאכל שיש בו קמח או קמח מצה של חמץ], והטעם: לפי שדרכו להידבק בסיר ואם כן יצטרכו להדיחם אחר אכילה משום איסור חמץ ואסור להדיחם כיון שאין בהם לצורך היום ונמצא מדיח אותם בשבת שלא לצורך שבת (משנ"ב תמ"ד ס"ק יא) [אך בקינוח באצבע לחוד אין קפידא].

לע"נ רבי אברהם ליב בן ר' בנימין אהרון גרודקה זצ"ל. ת.ג.צ.ב.ה.

בישול לשבת

נכון לבשל בכלים של פסח ומוצרים הכשרים לפסח, ומכילים במקום מוצנע כמה קערות וכוסות של חמץ שיאכל בהם בשבת, או שיאכל בכלים חד פעמיים ויצנעו כלי הפסח והטעם: כדי שלא יתערבו כלי חמץ בכלי פסח (מנהגי מהרי"ל, משנ"ב תמז"ב ס"ק יד, קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ז"ל).

טעם אחר: כדי שלא יצטרכו להדיח את הכלים בשבת שאם יבשל בכלים של חמץ גם התבשיל יהיה חמץ ויצטרכו להדיח בשבת את השומנים שנשארו בסיר או בצלחת (מחצית השקל תמז"ב [ג] ס"ק ד).

ואינו מריק בכף מקדירה שבישל בו [כשהיא חמה כשיעור היד סולדת בו] ישר לקערה של חמץ, והטעם: שאם יעביר כשהם חמים מתחברים הקדירות על ידי התבשיל ועולים אדים של חמץ לתוך כלי שלפסח (שו"ע הרב תנא נט) רק יעביר מהקדירה של פסח לקערה של פסח שהוא נקרא כלי שני, ואז בכף של פסח מערה לקערה של חמץ (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ז"ל).

ויש הנוהגים: לבשל לפני שהכשירו את הגז והמטבח בכלים של חמץ ומצניעים את האוכל במקום מיוחד ורק אחר כך מכשירים את הגז והמטבח ואז מבשלים בכלים של פסח לפסח (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ז"ל).

הכנת מקום לסעודות שבת

מייחדים מקום מיוחד לאכילה בשבת ואם אפשר שלא במקום שאוכל בפסח (סדר ערב פסח שחל בשבת הגר"ח זוננפלד ז"ל), והטעם: כדי שלא יתפזרו הפירורים בכל הבית, ולא יאכל במקום צר ודחוק שאינו מכבוד השבת (סידור הפסח כהלכות ע"פ שחל בשבת ב"א), וביותר צריך להשגיח על הקטנים בכל זה (הגר"ח ז"ל שם).

צורת אכילת הסעודה

אכילת מצה: אם היה מותר לאכול מצה בערב פסח, היינו אוכלים בסעודת השבת מצה ולא נכנסים לבעיות חמץ, והטעם שאין עושים כן: לפי שאסרו חכמים לאכול מצות בערב פסח (עיין שו"ע תע"ב), כדי שיהא הכר לאכילתה בערב (משנ"ב שם ס"ק יא).

יש הנוהגים: לאכול את החמץ בנפרד ומנקים את הידים והמפה ומחליפים מפה ואחר כך אוכלים מאכלים של פסח בכלים של פסח.

בדיני: טוב שלא יעבור שולחן מוש, והטעם: דהוי כסילוק מהאכילה (עיין שו"ע קע"ב) וכל שכן שלא יעבור מחדר לחדר.

ויש הנוהגים: לאכול הסעודה בכלי חמץ, מהטעם כיון שאוכלים חלות חמץ ומערבבים את האוכל המבושל בכלי הפסח.

זהירות מפירורים: יש לזהר שלא יתפזרו פירורים מהחמץ של אכילת השבת, ויש שלכן לוקחים פיתות שאין בהם כמעט פירורים, ואין בזה משום מיעוט כבוד שבת (סידור הפסח כהלכות ע"פ שחל בשבת ב"א).

ויש לזהר שלא ישאר חמץ, ואף ראוי לבטל בשביל זה לחם משנה, ואפשר לצרף מצה בשביל לחם משנה (חזו"א קובץ אגרות ח"א קפח).

מצה עשירה [לבני ספרד]

דעת הרבה מחכמי ספרד להנהיג לאכול בסעודה שבת מצה עשירה [היינו קמח שנילוש במי פירות כגון יין ודבש] שלפי רוב הפוסקים אין חשש חימוץ במצה עשירה (טור תמז"א שכן נהג ר"ת, חיד"א, ברכ"י תמז"א, כה"ח שם טו, פניני הלכה פ"ח), ואף שברכתה בכל ימות השנה מזונו מכל מקום קביעות סעודה של שבת קובעת אף לברכת המזון (כה"ח תמז"א).

הטעם שלא תקנו שיאכל כל הג' סעודות מצה עשירה [לבני ספרד]: לפי שאין סיפק בידי כל אדם לעשות מצה עשירה כל ג' סעודות, לא אטריחו חכמים (כה"ח תמז"ד בשם הב"י תמז"א).

מאכל עם פירורי מצה

מותר לבשל בשבת זו תבשיל עם פירורי מצה כגון דגים ממולאים

(גפילטעפיש) קניידלך אף לנוהגים שלא אוכלים מצה בערב פסח, והטעם: לפי שגזרו דווקא במצה בעין שלא לאכול אבל מצה שבתערובת מותר (עיין אליהו רבא תע"א ז"ל).

ניקוי הבית אחר הסעודה

לאחר האכילה מנקה במטאטא, ויש נמנעים מלכבד במטאטא של שערות רכות שמותר בכל שבת, והטעם: מפני שקשה לנקותו אחר כך מפירורים שנדבקים בו ואי אפשר להכיר ונראה שאפשר לנקות במקל גומי וכדומה שאין בזה משום גומות ויש בזה שינוי ולכן מותר בשבת ובלבד שלא ישטוף במים (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ז"ל).

ומצניע הפירורים שמלקט לבערם למחר (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ז"ל).

לחם משנה

מותר לצרף מצה של פסח ללחם משנה (הגר"ש"א הליכות שלמה פרק שמיני יא), והטעם: משום שהטעם ללחם משנה הוא זכר למן לכן אין צריך לקחת רק שנים ולא צריך שיהיה ראוי לאכילה (שו"ת פרי השדה ח"ב סימן פח, אגרות חזו"א ח"א קפח), ויש אומרים: שיעטוף בכיסוי ניילון את המצה שלא תגע בחלת חמץ (ארחות רבינו ח"ב ע' יא).

ביטול חמץ

יבטל החמץ ביום השבת (רמ"א תמז"ב בשם הטור), והטעם שאינו מבטל בערב שבת: כיון סוף סוף יהיה צריך לבטל למחר שהרי חוזר ומשייר לצורך שבת ויש חשש שמא ישאר קצת (ב"י תמז"ב, כה"ח תמז"ד, משנ"ב תמז"ס ס"ק א).

צורת הסעודה - סעודה שלישית

מכיון שזמן סעודה שלישית הוא לאחר זמן הביעור ואסור באכילת חמץ האין יקימנה מצה אסור לאכול קודם הסדר, וחמץ אסור מהתורה, וכן אורז וקטניות שאוסרים מצד המנהג אסורים באכילה לנוהגים כן (סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ז"ל).

יש הנוהגים: לפצל את הסעודה הראשונה לשתיים, היינו שבאמצע הסעודה מברך ברכת המזון וישהה מעט _מג"א מחצית השקל תמז"א) ויש שמפסיקים כמחצית השעה אם יש עוד זמן עד סוף אכילת חמץ [מנהג החזו"א באגרות ח"א] ויש שעוקרים עצמם מהחדר ומהשולחן לזמן קצר ונוטלים ידים לסעודה שלישית ויברך ענט"י והמוציא ויאכל בשביל סעודה שלישית (משנ"ב תמז"ב ס"ק ח שכן כתב הגר"א, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ז"ל).

הטעם שאינו נחשב כגורם ברכה שאינו צריכה: כיון שמכוון לצורך סעודה שלישית (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ז"ל).

יש לזהר לאכול את החמץ שבתוך הסעודה הזאת לפני סוף זמן אכילת חמץ.

כמו כן לא ימנע עצמו מלאכול עוד פעם אחר מנחה סעודה שלישית שאז הוא עיקר זמנה (חק לישראל לו בשם הגהות מהרש"ם מברעזאן).

ויש הנוהגים: שלא לחלק כלל רק אוכלים סעודה אחת ואחר הצהריים [אחר שעה עשירית] אוכלים מאכלים שונים במקום סעודה שלישית (עיין רבינו יונתן פסחים יג, א).

יש אומרים: שיאכל מיני פירות או בשר ודגים (רמ"א תמז"א), והטעם: משום שיש הסוברים שאפשר לקיים סעודה שלישית בכל השנה באכילת פירות או בשר ובשעת הדחק אפשר לסמוך על השיטות האלו (משנ"ב שם ס"ק ח).

ויש אומרים: שמשום מצה לתיאבון עדיף במיני פירות שאינו משיביע כל כך (כה"ח תמז"ט), ויש אומרים: שבשר ודגים עדיף מפירות (מג"א תמז"ב עיין כה"ח שם, משנ"ב שם ס"ק ח).

פירות משבעת המינים: יש מהדרים לאכול מפירות מז' מינים, והטעם: כדי

לברך אחריה ברכה מעין שלוש (כה"ח תמד טז, קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך כד).

אחרי שאכל ינער המפה ויקנח הקערות בידו ויטמנם מן העין עם כלי החמץ (שו"ע תמד ד), ואחר כך מכבדים את הבית שאכלו בו (עיין משנ"ב שם ס"ק טו, וביאור הלכה שלו ב ד"ה ויש, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ה). ויבדוק בכיסו בגדיו ובגדי ילדיו (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת לגר"מ שטרנבוך כ).

קינוח שיניו ופיו: אחר סוף זמן אכילת חמץ ינקה היטב את פיו ושיניו להסיר כל חמץ הדבוק בחניכיים ובפה (בן איש חי שנה ראשונה פרשת צו אות ח חק ישראל מה), ואפשר בקיסם אם לא מוציא דם.

חמץ שנשאר

לזרוק בבית הכסא: זורק בחתיכות קטנות לבית הכסא ושוטף במים (פמ"ג תמד מש"ז ה⁽¹⁾), משנ"ב שם ס"ק כא, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ד).

להשליך לפח האשפה: יש אומרים שישליך את החמץ לפח האשפה, והטעם: משום שאינו נחשב כרשות דיירי הבנין אלא העירייה היא הבעלים של מיכלי האשפה וכיום שהוא מטונף במקצת אין חשש שיוציאו החמץ ויאכלו (הגרשז"א הליכות שלמה פסח ח כד). ואם מפקיר בפני שלושה בערב שבת את חלקו בפח אפשר להשליך לתוכו את החמץ לפני שעת איסורו (כך נהג הגר"י קניבסקי).

אפשרות נוספת: שיוציא מכלל ראוי לאכילה כגון שישפוך על החמץ אקונומיקה.

ביטול

אף על פי שלא שייר חמץ בבית צריך לבטל החמץ, והטעם: כדרך שמבטל כל השנים (שו"ע תמד ו) דהיינו עד סוף שעה חמשית (משנ"ב שם ס"ק כב).

שתיית יין

אין שותים מעט יין משעה עשירית, והטעם: לפי שהוא משביע, לשתות הרבה יין מותר לשתות, והטעם: לפי שגורר תאות המאכל (שו"ע תעא א).

שינה

יש אומרים: שצריך כל אדם לישן ביום השבת אחר סעודת שחרית, והטעם: כדי שיהיה נעור היטב בלילה והוא הדין שהנשים והקטנים יזהרו בכך, ואחר שיקץ משנתו ביום יעסוק בתורה הנותנת חיים לעושיה וטוב ללמוד מסכת פסחים (בן איש חי שנה ראשונה פרשת צו ערב פסח בשבת).

טלטול המצות

מצות מצווה: אסור לטלטלם לפי שאסורות באכילה מדרבנן (ירושלמי פסחים פ"ה ה"א) בערב פסח והם מוקצה (פמ"ג א"א תמד א), וכתב הגרשז"א (הליכות שלמה פסח פרק ח יב) שדין זה נאמר דווקא ביום אבל בליל שבת מותרים בטלטול לדברי הכל, כיון שאינה אסורה מן הדין באכילה בלילה וכל שכן בשבת קודם (מנחת שלמה קמא סימן י הערה 3).

מצות רגילות: יש אומרים שהם אינם מוקצה ומותר לטלטלם, והטעם: משום שראויים לקטנים לעופות וכן לקטנים (פמ"ג שם).

סדר התפילות

שחרית

משכימים לבתי הכנסת להתפלל (קב הישר פרק צ א, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ה) ולא יאריכו בתפילות שחרית ומוסף, וכן לא יאריכו ב"מי שברך" (משנ"ב תמד ס"ק ד, חק לישראל לג, קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך יח).

והטעם: לפי שאחר שליש היום אסור לאכול חמץ ומקדימים כדי שלא יבואו להיכשל באיסור אכילת חמץ אחר זמן איסורו (כה"ח תמד ז, חק יעקב שם).

הפטרה

מפטירים "וערבה" (מלאכי ג) ככל שבת הגדול (לוח א"י), ומנהג הגר"א לקרוא את הפטרה של פרשת השבוע פרשת "צו" (סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ה).

מנחה

ראוי להתפלל מנחה מיד בתחילת זמנה דהיינו חצי שעה אחר חצי היום, והטעם: כדי לאכול סעודה שלישית (סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ו).

"צדקתך": אין אומרים "צדקתך" (שו"ע תכט ב), והטעם: על פי הכלל כל יום שאם היה ביום חול לא אומרים תחנון הוא הדין שלא אומרים צדקתך בשבת, **"ברכי נפשי"** (תהילים קג) פוסקים לומר "ברכי נפשי" (רמ"א תל, חק לישראל ו).

הגדה

יש הנוהגים: לומר הגדה של פסח "מעבדים היינו" כבכל שנה (פמ"ג מש"ז תל א, משנ"ב שם ס"ק ב).

סדר קרבן פסח: אחר תפילת מנחה, יש הנוהגים: לומר סדר קרבן פסח (חק לישראל נא), והטעם: לפי שקרבן פסח דוחה שבת, ובזמן בית המקדש הקריבו קרבן הפסח אף כשערב פסח חל בשבת (עיין פסחים עז, א) ואחר כך אוכלים סעודה שלישית (סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ד), ויש להזכיר את השינויים בסדר ההקרה בשבת מיום חול (של"ה מסכת פסחים), ואם לא נשאר זמן לגמור סדר קרבן פסח קודם שעה תשע וחצי אומרים סדר קרבן פסח אחר סעודה שלישית.

ובירושלים המהדרים לומר סדר קרבן פסח בכותל המערבי אומרים לעולם אחר סעודה שלישית (סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ו).

הכנת צרכי הסדר – שלא להכין משבת ליו"ט

בדיקת המרור [חסא]

הלוקחים חסא למרור יש לבדוקם מתולעים בערב שבת (עיין משנ"ב תעג ס"ק מב, קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך יב, חק לישראל סג). [ויניח במקרה או במטפחת רטובה כדי שלא יכמוש ולא יניח במים שלא יפסלו משום כבוש ואין יוצאים ידי חובת מרור בכבוש] (מג"א תעג יד, עיין משנ"ב שם ס"ק לח).

חריין - הלוקחים חריין למרור יש לפורר מערב שבת וסוגרים אותו בכלי סגור היטב עד ליל הסדר, ועדיין ניכר טעם חריף באכילתו (עיין חיי אדם כלל קג א).

ויש הנוהגים: לפרר במוצאי שבת דווקא ולא מוקדם כל כך שפג הטעם מאוד (מעשה רב קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך יג) וירסקו בשינוי דהיינו שיהפוך הכלי המפרר או הכלי שמפוררים לתוכו או יעשו שינוי אחר (עיין משנ"ב תקד ס"ק יט, חק לישראל סג).

זרוע וביצה: יש לצלות את הזרוע קודם השבת עם קצת בשר עליה, והטעם: לפי שאינה נאכלת בליל פסח ושמא תישאר עד לאחר יו"ט ראשון לפי שאין רגילים בצלי והוי שלא לצורך יו"ט (מג"א תעג ח בשם הד"מ, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ד, חק לישראל כז).

ואם לא צלה במוצ"ש, וחייב לאכול את הזרוע בחג עצמו כדי שיהיה הצלי לצורך יו"ט (משנ"ב תעג ס"ק לב, חק לישראל כז).

ביצה וכן יצלה את הביצה לליל הסדר בערב שבת, אם אינה רוצה לאוכלה בליל פסח (פמ"ג תמד מש"ז ב, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ד).

ביצה - הטעם שמביאים ביצה שהיא זכר לחגיגה, והרי כשהיה בית המקדש קיים לא היו מקריבים קרבן חגיגה בשבת (עיין פסחים סט, ב), כיון שאין הביצה אלא לזכר בעלמא (טור תעג ד).

טעם אחר: שאם ישנה בשנה זו יראה שמחשיבים הביצה כקדשים ממש (טור שם).

טעם אחר: יש לחוש שאם לא יכין בשנה זו לא יכין גם בשנים אחרות (תוס' פסחים קיד, ב ד"ה אחד).

ללבוש בגדי יו"ט גם בשבת (חק לישראל, הגר"ש דבילצקי במאסף אוצרות ירושלים), **והטעם:** לפי שאם ילבש ביו"ט הוי בזיון לשבת, **ויש אומרים:** שילבש אחרי מנחה של שבת (בן איש חי שנה א ד צו אות ד), **ויש הנוהגים:** להחליף בשבת בבוקר מבעוד יום.

לבישה סמוך לחשיכה: יש אומרים שלא ילבש בשבת סמוך לחשיכה, **והטעם:** משום דהוי מכין ליו"ט (כה"ח תקכט כג).

ויש אומרים: שמותר ללבוש אחר הצהריים סמוך לחשיכה, והטעם: כיון שבזמן הלבישה הוא מתכבד בבגד זה ואין זה בגדר הכנה משבת ליו"ט (ארחות שבת פרק כב קפב).

החלפת בגדים

קטנים: קטנים מותר להלביש בגדי החג קודם הלילה, והטעם: כיון שהוא לבוש ונהנה מזה גם בשבת עצמו אף כשמתכוון להלביש את בגדיו החדשים לכבוד יו"ט (עיין תקכט א) ונכון שלא יאמר בפה שמלביש לכבוד יו"ט.

ליל הסדר

תפילת ערבית

זמן התפילה: ימתין עד צאת הכוכבים ולא יקדים, והטעם: לפי שעלול להביא לידי מכשולים הרבה שחושבים שפקעה קדושת שבת והגיע כבר קדושת יו"ט (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ו).

"לדוד ברוך" (תהילים קמד) – "אלוהים יחננו" (שם סז)

אין אומרים מזמורים אלו ככל מוצ"ש, והטעם: לפי שהם פסוקי ברכה להצלחה במעשה ידינו ואין מעשה ידים ביו"ט (משנ"ב רצא א).

"ותודיענו"

יו"ט שחל במוצ"ש צריך להבדיל, **והטעם:** לפי שקדושת שבת חמורה משל יו"ט, ולכן אומרים בשמו"ע של לחש אחרי "אתה בחרתנו" "ותודיענו", שהוא כעין "אתה חוננתנו" (סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ז).

"ויהי נועם" אין אומרים "ויהי נועם" ואתה קדוש" (רמ"א רצה), והטעם: לפי שליל יו"ט אסור במלאכה ולא שיין לומר "ומעשה ידינו" (שו"ע רצה א).

"אליהו הנביא" אין אומרים "אליהו הנביא", והטעם: משום כבוד יו"ט (פמ"ג בספרו נועם מגדים אות ו, מט"א תר ב).

"ויתן לך": אין אומרים "ויתן לך", **והטעם:** לפי שהוא ברכה על מעשה ידינו ולא שיין לאומרו בליל יו"ט (מטה משה תקא).

"ברוך המבדיל" לפני עשיית מלאכה

נשים שלא התפללו תפילת ערבית של יו"ט ולא שמעו הבדלה, וכן אדם הרוצה לעשות מלאכה המותרת ביו"ט קודם הבדלה יאמרו קודם עשיית מלאכה "המבדיל בין קודש לקודש" (רמ"א רצט י), **והטעם:** כדי להתיר לעשות מלאכה קודם הבדלה ולהדליק הנרות (משנ"ב שם ס"ק לו, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ז).

הדלת נר יו"ט

זמן הדלקת נרות: יו"ט שחל במוצאי שבת מדליקים נר יו"ט אחר צאת הכוכבים כשהוא ודאי לילה, ומברכות "להדליק נר של יו"ט" וברכת שהחינו" (חק לישראל נט).

"יהי רצון שנזכה באמת לאכול זבחים ופסחים בירושלים ברינה, ועינינו תחזינה בבנין אפריון על מכון הר ציון הוד והדר בבית מקדשינו ותפארתנו אמן".

חרוסת: יכין את החרוסת קודם השבת, **והטעם:** כדי שיוכלו להתחיל הסדר מיד בתחילת הלילה (חיי אדם כלל קל) ומותר לשפוך היין ביו"ט (ארחות רבינו חלק ב עמוד י ה).

מי מלח: ראוי להכין את המי מלח לפני שבת (משנ"ב תעג ס"ק כא, חיי אדם כלל קל, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ד).

שולחן הסדר: נכון להכין את שולחן הסדר והכיסאות להסבה קודם השבת, **והטעם:** כדי שמייד שיחזור מבית הכנסת ויכל לערוך את הסדר מיד (מהרי"ל וויל קצג הביאו הפר"ח ס"ס תמד), **וכשמסדרים במוצאי שבת:** יערכו אחר צאת הכוכבים, **והטעם:** כדי שלא יהיה מכין משבת ליו"ט.

בדיקת המצות: יבדוק המצות בערב שבת שלא יהיו ביניהם חשש כפולות או נפוחות שהם אסורות בפסח (על פי לחם הפנים שעל קשו"ע קי א), ויכון ג' מצות שלמות.

הכנת הכזיתים למסובים: יש הנוהגים להכין את הכזיתים לצורך מצוות הלילה לפני הסדר, השנה יכנו בערב שבת, אף שמותר לשקול בשבת ויו"ט לצורך מצווה, **והטעם:** כדי שלא להשתוות בהתחלת הסדר.

פתיחת מצות ובקבוקים: יש לפתוח את חבילת המצות בערב שבת, וכן יכין את הג' מצות השלמות לפני שבת, וכן יפתח את בקבוקי היין ומיץ הענבים ושאר משקאות.

הכנת אש: יכין אש מבערב שבת [נר עשרים וארבעה שעות] לצורך הדלקת נר יו"ט ולבישול המאכלים, והטעם: לפי שאסור להמציא אש חדשה ביו"ט ומותר רק להעביר מאש דולקת (שו"ע תקב א).

שעון שבת: יש לזכור להכין את שעוני השבת שיתאים לזמן ליל הסדר.

פתילות: המדליק נרות שבת עם פתילות יש להכין הפתילות בערב שבת.

הפרשת חלה: בארץ ישראל יזהר מאוד להפריש חלה מהמצות בערב שבת וכן להפריש שאר תרומות ומעשרות ממאכלי ליל הסדר, **והטעם:** משום שאסור להפריש חלה ותרומות ומעשרות ביו"ט (ביצה לו, ב) ואין יוצאים ידי חובה במצה שלא הופרש ממנה חלה (קונטרס דיני ערב פסח שחל בשבת להגר"מ שטרנבוך ז).

ליזהר מאיסור הכנה

סידור השולחן: אין מסדרים את השולחן ומצעות של הסבה והקערה ושום דבר של הסדר קודם, **והטעם:** משום איסור מכין משבת ליו"ט (הרי"ו קצג, פמ"ג א"א תמד א, סדר ערב פסח שחל בשבת לגר"ח זוננפלד ו).

הכנה בדיבור: לא יאמר אדם שהולך לישון כדי שיוכל להיות ער בליל הסדר, **והטעם:** משום שנראה כמכין משבת ליו"ט (חק לישראל מה, משנ"ב רצ ס"ק א - ג, א"ר שו א), **להרהר** שישן ביום כדי להיות ניעור בלילה מותר (חק לישראל לח הערה פ).

לקיחת המחזור לבית הכנסת

המתפלל ביו"ט מתוך מחזור יקחנו לבית הכנסת בלילה או שיקח מבעוד יום ויעיין בו קצת (שמירת שבת כהלכתה פרק כח הערה קסב).

הולכת כלי הסדר לאכול מחוץ לבית

האוכלים בליל הסדר שלא בביתם אין להם לקחת מצות ושאר דברים בשבת לצורך יו"ט, **והטעם:** דהוי מכין משבת ליו"ט, ויש להם לחכות עד לאחר שהציבור אומר "ברכו" (מג"א ס"ס תרסז, לבוש תפח ג, משנ"ב קג ס"ק א).

הוצאת אוכל קפוא ליל החג

אוכל הנמצא במקפיא ואם יוציאו רק אחר צאת השבת לא יהיה ראוי לאוכלו בליל החג מותר להוציאו מהמקפיא בעוד היום גדול שיהא ראוי לאוכלו בשבת.

זמן לבישת בגדי יו"ט

יש אומרים: שילבשם בערב שבת (ע"פ משנ"ב תצד ס"ק ט), וכן נהג הקה"י